

KLAPKA GYÖRGY

BAKUNIN MIHÁLY ÉS A MAGYAR EMIGRÁRCZIÓ.

Minap megemlékeztünk Chiala olasz senator
könyvéről, mely a kiegyezés pragmatikus törté

netéhez becses adalékokkal járult az olasz politika akkori eseményeinek és törekvéseinek színfalai mögül. Majdnem napról-napra látnak napvilágot emlékiratok és följegyzések, melyeknek előadásai a szereplők közvetetten tanuságtételével teszik teljesebbé annak az európai titkos forradalmi propagandának és rugóinak ismeretét, mely a 48-iki rázkódásokat követő években oly merész kézzel készült belekapni az európai alakulások kerekébe. A magyar ügygel bensőleg kapcsolatos ezen tervek és mozgalmak egy jó részéről lebbentik föl a leplet az orosz nihilizmus atyjának nevezett s nemrég elhalt Bakunin Mihálynak most kiadott hátrahagyott levelezései s iratai is az emigrációból, a melyeket az orosz Dragomanov rendezett sajtó alá s látott el bevezetéssel.

A legérdekesebb forradalmi rajongók egyikét ismerjük meg a levelekből, a ki valaha élt. Bakunin mondhatni legszélsőbb árnyalatát képviseli az eszmék azon apostolainak, kik a létező társadalmi és állami rend teljes felforgatását tűzték ki célul. Működésének, forradalmi izgatásainak azonban csak a prágai kongresszustól kezdődő időszakára vetnek világot fennmaradt iratai.

A prágai kongresszusnak tudvalevőleg legközelebbi célja volt, hogy Ausztriában és Magyarországon a szlávság helyzetét körvonalazza szemben azokkal a mozgalmakkal, melyek egy felől Magyarországon a magyar nemzet felsőbbségére, másfelől pedig Ausztriában a német túlsúlyra törekedtek. Tudjuk, hogy ez az ellenmozgalom két irányban jelentkezett: az egyik az eddigi állapot fenntartását óhajtotta, míg a másik a monarchiának szövetséges föderatív állammá alakítását tűzte ki célul. Ez utóbbi célnak előkészítésére hozta szóba a horvát Kukuljevics először a kongresszus eszméjét, melyet aztán a frankfurti parlamenttől fenyegetett csehek siettek megvalósítani.

Az 1848 június 1-én megnyílt prágai kongresszuson Bakunin is jelen volt, s mikor a kongresszus a közbejött ügynevezett pümkösdi

fölkelés következtében feloszlattatott — mely fölkelés egyik fő kolomposa Springer szerint állítólag egy a magyar kormány által titkos bujtogatóul küldött Turánszky nevű tót kém volt, ki maga buzdította a prágai lakosságot torlaszok emelésére — akkor Bakunin elhagyva Prágát, a szláv demokratáknak a magyar függetlenségi ügy számára való megnyerésében kereste politikai feladatát. Sikerült is neki össze köttetést hozni létre e cél érdekében számos lengyel hazafival, s a magyar forradalmi kormány diplomáciai megbízottjai közül különösen gr. Teleki Lászlóval.

Egyébiránt hogy a tulajdonképpeni pánszláv eszme csak alaktalan agyrém, azt Bakunin hagyatékából megtanulhatjuk. Elég csak arra a két proklamációjára hivatkoznunk, melyeknek egyikét az Internationale lengyel osztálya programjaként, másikat pedig az említett prágai szláv kongresszuson tett közzé s melyekben majdnem egy lélekzetvétele homlokegyenest ellenkező szempontból tekinti a magyar ügyet. Amabban azt mondja: «Testvérkezet nyújtunk a nagy szláv törzs minden testvérének, kik, mint mi, idegen járom alatt, moszkvai, német, magyar és török járom alatt epednek,— holott még emebben tartózkodás nélkül kimondotta, hogy a mit akarnak, az az osztrák császárság teljes felbomlása, mert Ausztria felbomlása az osztrák egységben leigázott sok népfaj mindenikének megváltása és fölszabadítása, Európa szívének fölszabadítása, «ezért — teszi hozzá — világos, hogy ne künk most Magyarországon Windischgrätz ellen és a magyarok mellett kell állást foglalnunk.

Tizenöt évvel utóbb meglepetve látjuk, hogy Burovjev tábornok kormányzó iránt is azért van lelkesedéssel telve Bakunin, mivel, ő — úgy mond— barátja a magyaroknak, barátja a lengyeleknek, s meg van győződve hogy az okos orosz külpolitika első lépése Lengyelország helyreállítása és fölszabadítása). Persze a dictatura szükségesnek látszik előtte, hogy Orosz ország hatalmát Európában helyreállítsa, de ezt a hatalmat mindennek előtt Ausztria és Török

ország ellen fordítaná, hogy a szlávokat fölszabadítsa,
s nem egy egyetlen pánszláv monarchiát,
hanem egy szabad, habár összetartó szláv szövetséges államot alapítson. Mennyire ellentétben állanak ezek a jámbor magasztalások Varsó vérengző dictatorának vadállati tetteivel.

A kik szájukból így fújnak egyszer hideget,
máskor meleget, a kik az Ausztria járszalagja alól fölszabadult Magyarországot ép úgy nem akarják, mint a birodalmi centralizáció politikájába beolvasztott Magyarországot, azoknak ítéletére és látkörére nem sokat lehet adnunk; csak azt lehetne csodálnunk, ha akadtak volna magyar politikusok, kik Bakunin és a hozzá hasonló álmodozók terveiben csak egy pillanatilag is komolyan hittek s azokat elősegíteni törekedtek volna.

Ámde a magyar emigrációnak Bakunin és társaihoz való viszonya alig volt több a platonikusnál. A lengyel fölkelés idejében Florenczben, hol akkor Bakunin is tartózkodott, Pulszky és Klapka gyakrabban érintkeztek a rajongó orosz emigránssal, de úgy látszik, kölcsönös bizalom még sem fejlett ki köztük, Bakunin rendszeren jól van értesülve a magyar bizottság előkészületeiről, tudja, hogy a lengyel ügy vezetői keresik az olasz párttal, valamint a magyarokkal és délszlávokkal való összeköttetést, s hogy Klapka az olasz kormánytól mintegy 150,000 frankot kapott a magyarok közt s különösen a magyar hadseregben való izgatás céljaira; de míg Kossuth és társai hittek III. Napóleonban, addig Bakunin előre sejtette, hogy ez oldalról minden remény hiábavaló, daczára annak hogy érezte kezét a délszláv és magyar mozgalmakban, s keserű iróniával jegyzi meg, hogy az olasz kormány nem egyéb mint Napóleon eszköze.

Sem a magyar emigránsok, sem az azok terveiben élénk részt vevő hírneves német forradalmár és tudós, Vogt Károly, nem voltak távolról sem a Bakunin-féle szélsőségek emberei. ezeket lenézőleg forradalmi diplomatáknak, bourgeois-demokratáknak, de épenséggel nem a

nép embereinek nevezte. 1864 márczius 4-éről írva Florenczből, így jellemzi őket: «Vogt Károly Klapka elválhatlan barátja, kik reggeltől estig összedugják fejeiket. Vogt a legmelegebben érdeklődik Napóleonnak piemonti és magyar tervezetesei iránt s Németországgal való össze köttetéseivel igyekszik ezeket a német forradalmi tervekkel kapcsolatba hozni. Vogt roppant, mondhatnám megingathatlan bizalommal van telve Napoleon csillaga iránt . . . Pulszky és neje, kiket meglehetősen gyakran látok, teljességgel nem osztoznak az ő, és barátja, a tábornok magyar álmódosásaiban, sőt egyenesen lehetetlenné tartják ez évben egy önálló magyar fölkelés létrehozását, de hozzáteszik, hogy ha Olaszország komolyan fölkel, akkor Magyarország is föltétlenül követni fogja példáját.» Levele végén is inti barátait, hogy el ne hagyják magukat túlságosan ragadtatni Klapkától.

Bakunin nézetei, törekvései azonban nem csak a magyar emigránsoknál találtak kevés visszhangra, maguk az orosz forradalmárok is rendre mind meghasonlottak vele, s csak kevesen helyeselték túlzásait. Gondolkodása, állam bölcséleti elméletei a legszárazabb modorúak s a hegeli filozófia meddő formulái békájában vergődtek, s azonkívül magánéletének nem épen minden gyanúsításon felül álló árnyoldalai sem voltak alkalmasak arra, hogy személye köré csoportosítsák egy ma már politikailag teljesen különvált, habár még mindig érintkezési pontokat kereső kettős eszmeiránynak, a nemzetközi szocializmusnak és a pánszláv föderalizmusnak híveit.

—r. VASÁRNAPI ÚJSÁG
SZÁM. 1 8 9 5 . 4 2 . ÉVFOLYAM